

**175. Bijbelstudie over
JUDA EN DE ZWARTE FARAO'S
YUDA NANGA DEN BLAKA FARAO
YEHUDA V'HAPAR'ONIM HASHECHORIM
יהודה והפרעונים הכושים**

Deel 2: De val van Samaria en de ondergang van Israël

De vorige keer hebben we de opkomst van de 25^e dynastie van de zwarte farao's behandeld en de opmerkelijke overeenkomsten tussen de alliantie in de Delta tegen het Kushitische gezag in Egypte en de alliantie van Israël en een aantal buurlanden tegen de Assyrische overheersing van de Levant.

We lazen ook de uitgebreide verslagen over de veldtochten van de Kushitische farao Piye en de Assyrische koning Tiglat-Pileser in het jaar 734 v.G.T. tegen de opstandige allianties. Nadat Piye en Tiglat-Pileser de overwinning behaalden en de aanvoerders van de allianties hun trouw aan de overwinnaars betuigden, keerden beiden weer naar hun eigen land terug en lieten de overwonnen koningen als vazallen in hun ambt.

Toch daarmee was de rust nog niet hersteld, want zodra Piye vertrokken was riep de voormalige aanvoerder van de Delta-alliantie, Tefnakht, zichzelf in 733 v.G.T. uit als farao en de koningen Peqach van Israël en Retzin van Aram vielen in Juda binnen, versloegen het Judese leger, doodden 120.000 man, plunderden het land en voerden duizenden gevangenen weg. De Eeuwige liet dit toe omdat koning Achaz van Juda zich evenals koning Peqach van Israël schuldig maakte aan afgoderij, maar Hij liet het niet toe, dat de Assyrische en Israëlitische troepen de belegerde heilige stad Jeruzalem zouden innemen.

Het primaire doel van Retzin en Peqach voor het aanvallen van Juda en het belegeren van Jeruzalem was, om Achaz daarmee te dwingen, tot de anti-Assyrische alliantie toe te treden. Dat blijkt ook uit het feit, dat de Edomieten en de Filistijnen zich eveneens bij de aanval op Juda hadden aangesloten, waardoor dit kleine zuidelijke koninkrijk dus van meerdere kanten tegelijk werd aangevallen. In de Tanach lezen we hierover: *“Ook de Edomieten waren namelijk Yehuda [Juda] binnengevallen en hadden gevangenen weggevoerd. En de Filistijnen hadden aanvallen gedaan op verschillende steden in het heuvelland en het Judese gedeelte van de Negev. Ze hadden Beit Shemesh, Ayalon en Gederot, en Socho, Tim'na en Gim'zo en de omliggende dorpen veroverd en zich daar gevestigd. De Eeuwige had Yehuda [Juda] vernederd omdat Achaz als koning van de Israëlieten de zeden in Yehuda [Juda] had laten verwilderen en zijn plicht tegenover de Eeuwige had verzaakt.”*

Surinaams: *“Bikasi den Edom suma ben kon agen èn den ben naki Yuda, èn den ben tyari srafu gowe. So srefi den Filistea suma ben go na ini den foto fu a lagi kondre, nanga a zuidsei fu Yuda, èn den ben taki Beit Shemesh, nanga Ayalon, nanga Gederot, nanga Soko nanga en dorpu, nanga Tim'na nanga en dorpu, nanga Gim'zo tu nanga en dorpu, èn den ben go libi drape.”* (בְּכִסֵּי הַיָּמִים בְּ דִבְרֵי הַיָּמִים Div'rei haYamim bet [2 Kronieken] 28:17-19).

Achaz roept de hulp in van Tiglat-Pileser (733 v.G.T.)

We hebben de vorige keer al gelezen, dat de Eeuwige de profeet Yeshayahu [Jesaja] naar Achaz had gestuurd om hem te zeggen dat hij zijn vijanden niet hoefde te vrezen als hij zijn vertrouwen op de Eeuwige zou stellen, maar de raad van de profeet negerend riep hij volgens 2 Kronieken 28:16 de hulp in van de koning van Assyrië.

Ook in het tweede boek der koningen staat deze verkeerde beslissing uitgebreid beschreven: *“Toen zond Achaz boden naar Tiglat-Pileser, de koning van Assur, om te zeggen: Ik ben uw knecht en uw zoon; trek op en verlos mij uit de macht van de koning van Aram en uit de macht van de koning van Israël, die tegen mij zijn opgetrokken. Achaz nam het zilver en het goud, dat zich bevond in het huis van de Eeuwige en in de schatkamers van het koninklijk paleis, en hij zond het als een geschenk aan de koning van Assur.”*

Surinaams: “So Achaz ben seni boskopuman go na Tiglat-Pileser, a kownu fu Assur, èn a ben taki: Mi de yu dinari nanga yu manpikin; kon ferlusu mi komopo fu a anu fu a kownu fu Aram nanga a kownu fu Israël disi ben opo densrefi agensi mi. En Achaz ben taki a sorfu nanga a gowtu disi den ben feni na ini a oso fu Masra, nanga den gudu fu a kownu oso, èn a ben seni den go leki wan presenti gi a kownu fu Assur.” (מלכים ב' M'lachim bet [2 Koningen] 16:7-8).

Dat Achaz zijn eigen schatkamers daarvoor leeghaalde is nog tot daaraantoe, maar dat hij ook het goud en zilver uit de tempel gebruikte om daarmee een beroep te doen op de hulp van de Assyrische koning was een grote zonde die de Eeuwige niet door de vingers kon zien. Deze betaling is vastgelegd in een Assyrische muurinscriptie van Tiglat-Pilezer III uit het jaar 733: “Ik ontving tribuut van Sanipu van Ammon, Salamanu van Moab, Mitinti van Ashqelon, Achaz van Juda, Kaush-Malaku van Edom, Hanunu van Gaza en Metenna van Tyrus...”

We zien hier, dat deze inscriptie naast de betaling van Achaz, die bij de Assyriërs bekend was onder de naam Yahu-khazi, ook de betalingen van de Filistijnen, Ammonieten, Moabieten, Edomieten en de Feniciërs registreert, maar dat de koningen van Israël en Syrië, Peqach en Retzin, op deze lijst ontbreken. Het zou daarom best kunnen dat dit feit mede een rol speelde in de beslissing van Tiglat-Pilezer om aan het verzoek van Achaz gehoor te geven en deze twee opstandige koninkrijken aan te vallen.

Tiglat-Pilesers veldtocht tegen Damascus en Israël (732 v.G.T.)

In het derde en laatste jaar van zijn campagne in de Levant, het jaar 732 v.G.T., rekende Tiglat-Pilezer definitief af met de beide rebelse koningen, die met hun aanval op Juda een laatste vertwijfelde poging deden, hun anti-Assyrische alliantie uit te breiden en te versterken: “De koning van Assyrië gaf gehoor aan Achaz’ verzoek. Hij trok op tegen Dameseq [Damascus] en nam de stad in. De bevolking voerde hij als ballingen naar Qira [Kir], en Retzin liet hij ter dood brengen.”

Surinaams: “En a kownu fu Assur ben arki na en, bikasi a kownu fu Assur ben go agensi Damaskus, èn a ben wini en, èn a ben tyari a pipel leki srafu gowe na Kir, èn a ben kiri Retzin.” (מלכים ב' M'lachim bet [2 Koningen] 16:9, Tanach).

Achaz aarzelde niet om bij zijn vermeende bevrijder te slijmen en ging hem tegemoet: “Koning Achaz ging naar Damascus om koning Tiglat-Pilezer van Assyrië te ontmoeten. Toen hij het altaar in Damascus zag, stuurde hij een model en een gedetailleerd bouwplan naar de priester Uriya. Nog voordat Achaz terugkeerde liet Uriya het altaar nabouwen, precies volgens het ontwerp dat de koning hem vanuit Damascus had gestuurd. Toen koning Achaz uit Damascus terugkeerde, nam hij het altaar in ogenschouw, liep ernaar toe en besteede de treden. Hij droeg persoonlijk verschillende offers op: een brandoffer, een graanoffer en een wijnoffer, en goot het bloed van de dieren voor het vredeoffer tegen de zijkanten van het altaar.”

Surinaams: “En kownu Achaz ben go na Damaskus fu miti Tiglat-Pileser, a kownu fu Assur, èn a ben si wan altari drape na ini Damaskus; èn kownu Achaz ben seni wan prenki fu a altari èn fa a ben de go na Uriya a priester, nanga wan pikin wan leki fa a ben meki. En Uriya a priester ben bow wan altari so leki alasani dati kownu Achaz ben seni komopo fu Damaskus; so Uriya a priester ben meki en fosi kownu Achaz ben komopo fu Damaskus. En di a kownu ben komopo fu Damaskus, a kownu ben si a altari; èn a kownu ben kon na a altari, èn a ben meki ofrandi na en tapu. En a ben bron en bron-ofrandi nanga en nyanyan-ofrandi, èn a ben panya a brudu fu en freide-ofrandi na tapu a altari.” (מלכים ב' M'lachim bet [2 Koningen] 16:10-13).

Het spreekt voor zichzelf, dat Achaz deze offeranden niet aan de G'd van Israël bracht, maar aan de afgoden van Aram, want daarvoor moest dit altaar immers precies naar het voorbeeld van het altaar in Damascus nagebouwd worden.

De koning van Assyrië was dus op verzoek van Achaz inderdaad gekomen om Aramea te verwoesten, Damascus te veroveren, koning Retzin te executeren en de overlevenden naar Kir te deporteren, maar behalve dit was de komst van Tiglat-Pilezer helemaal niet voordelig voor Achaz. Dat hij hem om hulp vroeg bleek achteraf voor Achaz een slechte keuze geweest te zijn, want de koning van Assyrië had Damascus namelijk niet veroverd om Juda daarmee te helpen, maar hij deed het puur uit eigenbelang om de opstand tegen zijn oppergezag neer te slaan. Dat Achaz hem daarvoor ook nog vorstelijk betaalde was natuurlijk meegenomen. Om dezelfde reden viel hij daarna ook het noordelijke koninkrijk Israël aan. Maar Achaz hoefde zich daarover

echt niet te verblijden, want ook hijzelf werd door Tiglat-Pileser in het nauw gedreven in plaats van dat deze hem hielp. De Assyrische strijdkrachten, die in zijn land werden ingekwartierd, gedroegen zich immers niet als bevrijders, maar eerder als bezetters.

In דברי הימים ב Div'rei haYamim bet [2 Kronieken] 28:20-25 lezen we hierover het volgende verslag: *“Inderdaad kwam koning Tiglat-Pileser van Assur naar hem toe, maar in plaats van hem te ondersteunen dreef hij hem in het nauw. Alles wat Achaz aan geld en goed te pakken kon krijgen in de tempel, in zijn paleis en in de huizen van de leiders, droeg hij nog aan de koning van Assur af, maar het hielp hem niets. Ja, diezelfde koning Achaz werd de Eeuwige ontrouwer naarmate hij meer in het nauw raakte. Hij ging ertoe over offers te brengen aan de goden van Damascus, die hem hadden verslagen. Want hij dacht: De koningen van Aram zijn door hun goden geholpen; als ik hun offers breng, zullen ze mij ook helpen. Maar zij stortten hem en heel Israël in het ongeluk. Op zijn bevel werden de gebruiksvoorwerpen van de tempel op een hoop gegooid en stukgeslagen. Hij liet de tempel sluiten en op alle hoeken van de straten in Jeruzalem altaren oprichten. Er was geen stad in Juda of hij richtte er een heiligdom op waar men wierook kon branden voor andere goden. Zo wekte hij de woede op van de Eeuwige, de G'd van zijn voorouders!”* (Groot Nieuws Bijbel).

Surinaams: *“En Tiglat-Pileser, a kownu fu assur ben kon na en, èn a ben pina en, èn a no ben yepi en. Bikasi Achaz ben teki wan pisi komopo fu a oso fu Masra, èn fu a oso fu a kownu, èn fu den fesiman, èn a ben gi en na a kownu fu Assur, ma a no ben yepi en. En na ini a ten fu en pina, a ben du moro sondu agensi Masra; a srefi kownu Achaz. Bikasi a meki ofrandi gi den gado fu Damaskus disi ben naki en, èn a ben taki: Bikasi den gado fu den kownu fu Aram de yepi den, fu dat'ede mi sa meki ofrandi gi den, so dati den kan yepi mi tu. Ma den gado ben pori en nanga heri Israël. En Achaz ben tyari ala den wrokosani kon makandra fu a oso fu Gado, èn a ben koti den wrokosani fu Gado pis'pisi, èn a ben tapu den doro fu a oso fu Masra, èn a ben meki altari gi ensrefi na tapu ibri uku fu Yerusalem. En na ini ibri foto fu Yuda a ben meki hei presi fu bron switi smeri sani gi den tra gado, èn a ben meki Masra Gado fu en tata kisi bigi atibron.”*

Na de verovering van Damascus en de terechtstelling van koning Retzin kwam diens laatste bondgenoot Peqach aan de beurt: *“In de dagen van Peqach, de koning van Israël, kwam Tiglat-Pileser, de koning van Assur, en veroverde Lyon, Avel Beit-Ma'acha, Yanoach, Qedesh en Chatzor, Gil'ad en Galil, het gehele land van Naftali; en hij voerde de bevolking in ballingschap naar Assur.”*

Surinaams: *“Na den dei fu Peqach, a kownu fu Israël, Tiglat-Pileser, a kownu fu Assur ben kon teki Lyon, Avel Beit-Ma'acha, Yanoach, Qedesh nanga Chatzor, Gil'ad nanga Galil, nanga a heri kondre fu Naftali, èn a ben tyari den folku gowe leki srafu na Assur.”* (מלכים ב M'lachim bet [2 Koningen] 15:29).

Hetzelfde lot ondervonden ook de overjordaanse stammen: *“Maar toen zij ontrouw werden jegens de G'd hunner vaders en de goden van de volken des lands, die G'd voor hen had verdelgd, overspelig naliepen, wekte de G'd van Israël de geest op van Pul, de koning van Assur, namelijk de geest van Tiglat-Pileser, de koning van Assur, en deze voerde hen weg: de Rubenieten, de Gadieten en de helft van de stam M'nashe [Manasse]. En hij bracht hen naar Chalach, Chabor, Hara en de rivier van Gozan, waar zij zijn tot op de huidige dag.”*

Surinaams: *“En den ben du sondu agensi a Gado fu den tata, èn den ben huru èn lon go na baka den gado fu den kondre disi Gado ben figi puru na den fesi. En a Gado fu Israël ben opo a yeye fu Pul, a kownu fu Assur suma sabi a kownu disi tu leki Tiglat-Pileser - èn a ben tyari den gowe; den Ruben suma nanga den Gad suma nanga a afu famiri fu Manasse srefi. En a ben tyari den go na Chalach, nanga Chabor, nanga Hara nanga a liba fu Gozan, pe den de libi te leki tide.”* (דברי הימים א Div'rei haYamim alef [1 Kronieken] 5:25-26).

Op het eerste deel van deze studiereeks kreeg ik reacties als: “Je moet wel een beetje van geschiedenis houden om de hele studie tot je te kunnen nemen.” Dat klopt, maar gezien het feit dat de Bijbel geen fictieve roman is met verzonnen personages en gebeurtenissen, maar dat het om historische feiten gaat met personen die werkelijk geleefd hebben, is het van groot belang om de geschiedenis te kennen. Door gebrek aan historische en culturele kennis zijn in de theologie helaas maar al te vaak fouten gemaakt met soms verstrekkende gevolgen. Een goed voorbeeld van het ontbreken van geschiedkundige achtergrondinformatie zien wij in de

vertaling van de zojuist geciteerde tekst. De samenstellers van "Het Boek" waren blijkbaar niet op de hoogte van het feit, dat Tiglat-Pileser III naast zijn eigen naam ook nog een Babylonische naam had: Pulu, in de Bijbel Pul genaamd. Daarom gingen zij er foutief van uit, dat het in deze tekst om twee verschillende personen gaat en vertaalden deze zin met: *"Daarom zette de G'd van Israël de Assyrische koningen Pul en Tiglath-Pilneser aan, het land binnen te vallen."* U ziet dus, dat er een beetje kennis van de geschiedenis en van historische personen zeer zeker van groot belang is voor een beter begrip van de Bijbel.

Hoshea, de laatste koning van Israël (731-722 v.G.T.)

De Assyrische koning annexeerde in 732 v.G.T., het derde jaar van zijn veldtocht in de Levant, dus ook de gebieden in het noorden en oosten van Israël en maakte deze tot zijn provincies Megiddo en Gilead, zoals wordt bevestigd door een inscriptie van Tiglat-Pilezer III: "De dorpen van Gil'ad en Avel-Beit-Ma'acha Naftali heb ik in zijn geheel tot Assyrisch gebied verklaard." Hij vervolgt in de Summerische inscriptie nr. 9: "Het land Bīt-Humriya [Beit-Omri] veroverde ik geheel ... de bevolking heb ik naar Assyrië weggevoerd ... Auši [Hoshea] heb ik als koning over hen aangesteld..." Uit deze inscriptie kan afgeleid worden, dat Hoshea een vazal van Assyrië werd. In de Summerische inscriptie nr. 4 praalde Tiglat-Pileser ermee, dat hij zijn veldtocht tegen Israël afsloot door koning Peqach te doden en vervolgens een marionettenkoning, Hoshea, in de plaats van Peqach op de troon te zetten: "Hun koning Paqaha [Peqach] heb ik gedood en Auši [Hoshea] benoemde ik tot koning over hen. Tien talenten goud en duizend talenten zilver ontving ik van hen als hun jaarlijkse schatting en bracht hen naar Assyrië."

In de Bijbel lezen we echter, dat Hoshea [Hosea] de troon besteeg, nadat hij Peqach zelf had omgebracht: *"En Hoshea, de zoon van Ela, smeedde een samenzwering tegen Peqach, de zoon van Remal'yahu; hij sloeg hem dood en werd koning in zijn plaats in het twintigste jaar van Yotam, de zoon van Uziya [Uzzia]."*

Surinaams: *"En Hoshea, a manpikin fu Ela, ben tori Peqach, a manpikin fu Remal'yahu; a ben naki en kiri èn a ben tron kownu na en presi na di fu twenti yari fu Yotam, a manpikin fu Uziya."* (מלכים ב' [2 Koningen] 15:30).

De Assyrische inscripties en het Bijbelse verslag hoeven echter niet tegenstrijdig te zijn, want of de moord op Peqach nu wel of niet in opdracht van Tiglat-Pileser plaatsvond maakt niets uit, want het gebeurde hoe dan ook met zijn instemming.

De juiste datering van Hoshea's troonsbestijging levert daarentegen wel wat probleempjes op. Ten eerste is het voor de historici sowieso niet altijd eenvoudig om de regeringstijden van de koningen van Israël met die van de koningen van Juda te synchroniseren, omdat de beide koninkrijken verschillende kalenders op na hielden voor het berekenen van de regeringstijden. Die van Juda begon met de maand Tishri in de herfst en die van Israël met de maand Nisan in de lente. Bij kruissynchronisaties tussen de regeerperioden in de twee koninkrijken moeten we dus rekening houden met een verschil van zes maanden. In het geval van Hoshea kunnen we er derhalve slechts globaal ervan uitgaan, dat hij ergens tussen de 1^e Tishri van het jaar 732 v.G.T. en de 1^e Nisan van het jaar 731 v.G.T. op de troon kwam. De exacte datum is helaas niet meer te achterhalen.

Een ander probleem leveren de tegenstrijdige verwijzingen in de hoofdstukken 15 en 17. Zo staat er in מלכים ב' [2 Koningen] 15:30 geschreven: *"Hij sloeg hem dood en werd koning in zijn plaats in het twintigste jaar van Yotam, de zoon van Uziya."* En in hoofdstuk 17:1 lezen wij: *"In het twaalfde jaar van Achaz, de koning van Juda, werd Hoshea, de zoon van Ela, koning over Israël te Samaria; hij regeerde negen jaar."* Gezien het feit, dat Yotam volgens 2 Kronieken 27:1 slechts zestien jaar heeft geregeerd, zou de verwijzing in 2 Koningen 15:30 naar het twintigste jaar van Yotam kunnen worden opgevat als het 20^e jaar vanaf het tijdstip dat hij koning was geworden, en in dat geval zou daarmee het 4^e jaar van Achaz bedoeld kunnen zijn. Maar dat is dan weer in strijd met het twaalfde jaar van Achaz, waar hoofdstuk 17:1 over spreekt. Sommige geleerden probeerden dit verschil met een co-regentschap te verklaren en anderen zien de verklaring daarin, dat Hoshea weliswaar in het 4^e jaar van Achaz door Tiglat-Pileser als vazalkoning in zijn ambt gezet werd, maar zichzelf bij het begin van het 12^e jaar van Achaz als onafhankelijke koning uitriep nadat hij dit juk van zich afgeworpen had, hetgeen dan ook strafexpedities van de Assyrische koning tegen hem zou verklaren. Of dat inderdaad ook zo

was durf ik niet te zeggen, maar wat ik wel weet is, dat Hoshea na het overlijden van koning Tiglat-Pileser III op de 25^e Tevet van het jaar 727 v.G.T. weigerde om ook aan diens opvolger tribuut te betalen. Shalmaneser V (727-722 v.G.T.), in het Akkadisch Šulmānu-ašarēd en in het Babylonisch Ulūlāyu genaamd, pikte dat natuurlijk niet van een vazal van zijn vader en liet hem even zien wie hier nu de nieuwe baas was. In מלכים ב' [2 Koningen] 17:3 lezen wij: *“Koning Shalmaneser van Assyrië rukte tegen Hoshea op en onderwierp hem. Vervolgens moest Hoshea schatting afdragen aan de koning van Assyrië. - Salmanassar, a kownu fu Assur ben kon fu feti agensi en, èn Hosea ben tron en dinari, èn ben gi en paiman.”* Het bewind van Hoshea was weliswaar een g'ddeloos bewind, maar hij ging daarin niet zo ver als zijn voorgangers, zoals blijkt uit vers 2: *“Hij deed wat kwaad is in de ogen van de Eeuwige, echter niet zoals de koningen van Israël die voor hem geweest waren. - En a ben du san disi ben de takru na ini a ai fu Masra, ma no so takru leki den kownu fu Israël disi ben de na en fesi.”*

Hizkia, de koning van Juda (729-687 v.G.T.)

“In het derde jaar van Hoshea, de zoon van Ela, de koning van Israël, werd Chiz'qiya [Hizkia] koning, de zoon van Achaz, de koning van Juda. Vijfentwintig jaar was hij oud, toen hij koning werd, en hij regeerde negenentwintig jaar te Jeruzalem. Zijn moeder heette Avi; zij was een dochter van Z'char'ya. Hij deed wat recht is in de ogen van de Eeuwige, geheel zoals zijn vader David gedaan had. Hij verwijderde de offerhoogten, verbrijzelde de gewijde stenen en hieuw de gewijde palen om; ook sloeg hij de koperen slang stuk, die Moshe [Mozes] gemaakt had, omdat tot op die tijd de Israëlieten daaraan plachten te offeren. En men noemde haar Nechustan. Hij vertrouwde op de Eeuwige, de G'd van Israël; na hem was zijns gelijke niet onder al de koningen van Juda; noch ook onder hen die voor hem geweest waren; hij hing de Eeuwige aan, week niet van Hem af en onderhield de geboden die de Eeuwige aan Moshe geboden had. De Eeuwige was met hem; overal, waarheen hij uittrok, was hij voorspoedig. En hij kwam in opstand tegen de koning van Assur [Assyrië] en diende hem niet meer. Hij versloeg de Filistijnen tot aan Gaza en verwoestte het gebied ervan, van de wachttoren af tot de versterkte stad toe.”

Surinaams: *“Now a ben pasa so dati na di fu dri yari fu Hosea, a manpikin fu Ela, a kownu fu Israël, dan Hizkia, a manpikin fu Achaz ben tron kownu fu Yuda. A ben de twenti na feifi yari owru di a ben tron kownu, èn a ben de kownu twenti na neigi yari langa na Yerusalem. En mama nen ben de Abi; a ben de wan umapikin fu Zekarya. A ben du san disi ben de bun na ini a ai fu Masra so leki alasani disi en tata David ben du. A ben figi den hei presi puru, èn a ben broko den popki, èn a ben kapu den fraga-tiki puru, èn a ben broko a kopro sneki disi Moses ben meki pis'pisi; bikasi te leki den dei dati, den Israël suma ben bron switi smeri sani gi en; èn den ben kari en nen Nechustan. A ben fertrow na Masra Gado fu Israël, so dati no wan kownu na en baka na mindri fu ala den kownu fu Yuda ben de leki en, èn no wan fu den disi ben de na en fesi. Bikasi a ben hori na Masra, èn a no ben libi En pasi, ma a ben hori En komanderi disi Masra ben komanderi Moses. En Masra ben de nanga en, èn ala presi pe a ben go alasani ben waka bun; èn a ben puru ensrefi komopo fu a kownu fu Assur, èn a no ben dini en moro. En a ben naki den Filistea suma te leki Gaza nanga den birti fu en, fu a wachttoren te leki a foto nanga skotu.”* (מלכים ב' [2 Koningen] 18:1-8).

Chiz'qiya [Hizkia], die in de beide kroniekenboeken Y'chiz'qiyahu [Jechizkia] genoemd wordt, regeerde van 729 tot 716/715 v.G.T. waarschijnlijk in co-regentschap met zijn vader, want volgens 2 Koningen 18:1 begon zijn regeringsperiode in het 3^e jaar van Hoshea, dus in het jaar 729 v.G.T. en de alleenheerschappij had hij dan van 716/715 tot 687 v.G.T. gezien het feit dat de belegering van Jeruzalem, die nawijsbaar in het jaar 701 plaats vond, volgens 2 Koningen 18:13 in het 14^e regeringsjaar van Chiz'qiya was.

Hij was een goede en rechtvaardige koning. In tegenstelling tot zijn vader deed hij wat de Eeuwige van hem vroeg en stelde zijn volste vertrouwen in de G'd van Israël. Hij is daarin nooit geëvenaard door de koningen die na hem kwamen en ook niet door hen die er voor hem regeerden. Hij leefde de geboden en inzettingen van de Tora zorgvuldig na, vernietigde de afgodsbeelden, de gewijde stenen en de Asherapalen, reinigde de tempel en herstelde de eredienst. Daarom zegende de Eeuwige hem, stond hem terzijde en gaf hem voorspoed bij alles wat hij ondernam. Zo versloeg hij de Filistijnen en heroverde alle steden en gebieden die

zij van zijn vader Achaz hadden geroofd en dreef hen terug tot de buitenwijken van Gaza. Aanvankelijk was Chiz'qiya [Hizkia] nog een vazal van Assyrië evenals zijn vader, want het koninkrijk Juda was immers een vazalstaat van Assyrië geworden omdat Achaz destijds de hulp van Tiglat-Pileser had ingeroepen. Na diens dood in het jaar 727 v.G.T. voelde de zoon van Achaz zich echter niet meer verplicht om ook diens zoon Shalmaneser V als vazal te dienen en weigerde hem nog langer schatting te betalen. Dat de koning van Assyrië hem daarvoor niet meteen straffe en pas vele jaren later tegen hem optrok komt, omdat de Eeuwige met hem was en hem bijstond in alles wat hij deed, zoals we gelezen hebben in vers 7. Hoshea daarentegen, de koning van Israël, deed wat slecht was in de ogen van de Eeuwige, en met hem zijn hele volk, en daarvoor moesten zij de gevolgen dragen zoals we straks zullen zien.

Hoshea's samenzwering met So, de koning van Egypte (726 v.G.T.)

In מלכים ב M'lachim bet [2 Koningen] 17:3 lezen wij, dat Shalmaneser V, de opvolger van Tiglat-Pileser III, Hoshea gedwongen had om schatting aan hem af te dragen. Zolang diens vader op de troon zat, bleef Hoshea hem loyaal, want hij had hem immers op de troon gezet, maar toen deze stierf, zag Hoshea een kans op onafhankelijkheid en ging in het geheim een bondgenootschap aan met Egypte.

Waarschijnlijk misleid door gunstige beloften van de kant van Egypte en in verwachting van de militaire steun van de farao stopte Hoshea met het betalen van tribuut, hetgeen hem echter duur kwam te staan zoals we lezen in vers 4: *“Na verloop van tijd ontdekte Shalmaneser dat Hoshea tegen hem samenspande en afgezanten had gestuurd naar koning So van Egypte. Ook verzuimde hij de jaarlijkse schatting af te dragen. Daarom liet de koning van Assyrië Hoshea in de boeien slaan en in de gevangenis opsluiten!”* (NBV). Het Boek: *“Koning Hoshea smeedde echter een complot tegen de koning van Assyrië, door koning So van Egypte te vragen hem te helpen bij het afschudden van de Assyrische overheersing. Deze samenzwering kwam echter aan het licht toen hij weigerde de jaarlijkse belasting aan Assyrië te betalen. De koning van Assyrië nam hem toen gevangen en sloot hem in de boeien!”*

Surinaams: *“En a kownu fu Assur ben feni dati Hosea ben proberi fu tori en, bikasi a ben seni boskopuman go na So, a kownu fu Egipti, èn a no ben tyari den presenti go moro na a kownu fu Assur so leki a ben du ala den yari na baka; fu dat'ede a kownu fu Assur ben sroto en, èn a poti en na ini buye na dungru-oso.”*

Deze tekst roept een belangrijke vraag op: wie was deze koning So? Er is in de loop der tijden veel geschreven over de identiteit van deze Egyptische koning, want de identificatie van 'So' is problematisch. Buiten de Bijbel om komen we deze naam nergens tegen en ook de Egyptische bronnen vermelden geen enkele farao met die naam, ook niet met een bijnaam die daarvoor in aanmerking zou kunnen komen. Het blijft een mysterie.

Sommige historici zijn zo slim te veronderstellen, dat de naam van koning So afgeleid zou kunnen zijn van de naam Osorkon. Zij identificeren 'So' dan ook met farao Osorkon IV van de 22^e dynastie, de zoon van Sheshonq V en Tadi-Bastet III. In het vorige deel van deze studie hebben we gezien, dat hij zich weliswaar onderwierp aan de Kushitische veroveraar Piye, maar dat deze hem als vazalkoning in zijn ambt liet na zijn terugkeer naar Napata. Buiten het zicht van zijn opperheer Piye kon hij dus gewoon zijn gang gaan en gezien het feit, dat Osorkon IV in de tijd van Hoshea over Tanis en Bubastis regeerde, lijkt dit voor velen zeer aannemelijk. Osorkon IV regeerde van 734 tot 716 v.G.T. en was de 10^e en tevens laatste farao van de 22^e dynastie van Neder-Egypte. Zijn troonnaam was Aa-Kheper-Re, Setep-en-Amun [groot van gestalte, uitverkorene van Amun]. Toch heb ik er grote twijfels bij dat deze farao identiek zou zijn met So, die in alle bijbelvertalingen de koning van Egypte genoemd wordt.

Persoonlijk ben ik van mening, dat niet Osorkon IV, maar Tefnakht van Sais de farao was, die door koning Hoshea aan het einde van 726 of het begin van 725 v.G.T. om militaire steun tegen Shalmaneser V werd gevraagd gezien het feit, dat Tefnakht tot zijn dood in 725 v.G.T. over de gehele Delta heerste en de zwakke Osorkon niet eens in staat was om hulp aan Israël te kunnen bieden. Toch als ik om historische redenen ervan uitga, dat Tefnakht van Sais de geadresseerde van het verzoek om hulp geweest moet zijn, dan zult u zich natuurlijk afvragen in hoeverre ik de naam 'So' daarin kan plaatsen. Welnu, ook dit is weer een prachtig voorbeeld voor mijn eerdere stelling, dat een goede kennis van de geschiedenis een onmisbare

voorwaarde is voor een beter begrip van de Bijbel. Ik ben er namelijk van overtuigd, dat met 'So' helemaal geen koning bedoeld wordt, maar dat dit een benaming voor de Egyptische metropool Sais is en daarmee inderdaad farao Tefnakht van de 24^e dynastie verwijst. Sais is namelijk de Griekse naam van deze stad, maar de Oudegyptische naam van Sais is Sau, en dat komt al aardig in de buurt van de naam So. Alle bijbelvertalingen, die het in 2 Koningen 17:4 over koning So van Egypte hebben, slaan dus de plank mis, want So (Sau) is een plaatsnaam. De juiste vertaling had derhalve moeten zijn, dat Hoshea gezanten naar So stuurde, naar de koning van Egypte.

Tefnakht, de zoon van Gemnefsutkapu, die van 740 tot 733 als vorst van de Meshwesh en van 733 tot 725 als farao met de troonnaam Shepses-Re over de gehele Delta heerste, was de leider van de alliantie tegen de Kushitische farao Piye, waarover wij het de vorige keer hadden. Ondanks het feit, dat hij officieel aan Piye onderhorig was, bleef hij tot zijn dood de machtigste man in Neder-Egypte. Als wij uitgaan van 726 of het begin van 725 v.G.T. als datum van Hoshea's verzoek om steun, dan dateren wij dit dus in diens laatste regeringsjaar. Dat de hulp uitbleef komt derhalve door het overlijden van Tefnakht kort daarna. In elk geval heeft deze oproep om hulp geen positieve resultaten opgeleverd. In plaats daarvan liet Shalmaneser Hoshea gevangen zetten. Er is geen duidelijkheid over het verdere leven van Hoshea. Het ligt wel voor de hand dat hij tot aan zijn dood in Assyrische gevangenschap bleef.

Tevergeefs zette Hoshea zijn hoop op Egypte, maar de profeet Jesaja heeft daarvoor reeds gewaarschuwd: *"Wee hun die naar Egypte gaan om hulp, die hun heil zoeken bij paarden, vertrouwen op een groot aantal wagens en een overmacht aan ruiters. Voor de Eeuwige hebben zij geen oog, de Heilige van Israël zoeken zij niet! Maar Hij weet wat Hij doet, Hij brengt onheil en neemt Zijn woord niet terug. Hij keert Zich tegen das verdorven volk en tegen hun metgezellen in het kwaad! De Egyptenaren zijn mensen, geen goden, hun paarden zijn vlees, geen geest. Strekt de Eeuwige Zijn hand uit, dan struikelt de helper en valt degene die hulp zocht, en samen gaan ze te gronde!"*

Surinaams: *"Helu fu den disi go na Egipti fu yepi, èn disi poti den fertrow na tapu asi, èn na tapu asiwagi, bikasi den de furu, èn na ini asiman, bikasi den de tumusi tranga; ma den no luku na a Santa Wan fu Israël, èn den no suku Masra! Toku A sabi tu, èn A sa tyari ogri kon, èn A no sa teki En wortu baka; ma A sa opo agensi a oso fu den takrudu suma, èn agensi a yepi fu den suma disi du ogridu. Now den Egipti suma de libisuma, èn den no de gado; èn den asi de meti, èn den no de yeye. Te Masra sa langa En anu, a suma disi yepi sa fadon, èn a suma disi ben kisi yepi sa fadon tu; ala tu fu den sa lasi!"* (ישעיהו [Jesaja] 31:1-3, Tanach).

Tefnakht's dood en troonsbestijging farao Bakenranef (725 v.G.T.)

In het jaar 725 v.G.T. volgde Bakenranef van de 24e dynastie zijn vader op de troon. Hij is onder historici doorgaans beter bekend onder de Griekse versie van zijn naam: Bokchoris (Manetho: Βόχχωρις; Diodorus: Βόκχορις). Hij regeerde van 725 tot 720 evenals zijn vader vanuit Sais als farao over geheel Beneden-Egypte gezien het feit, dat zijn autoriteit ook in Memphis en Tanis nagewezen is. In Assyrië was hij bekend onder de naam Bukurninip. Het jaar 725 v.G.T., het jaar van zijn troonsbestijging, was hetzelfde jaar waarin de Assyrische koning Shalmaneser V het noordelijke koninkrijk Israël binnentrok en de hoofdstad Samaria belegerde.

Het drie jaar durende beleg van Samaria (725 - 722 v.G.T.)

Nadat de koning van Israël gevangengenomen en opgesloten was, bleef het nu koningloze land opstandig tegen het oppergezag van Assyrië en het volk ging door met zijn g'ddeloos gedrag. De profeet Hoshea, een naam- en tijdgenoot van de weggevoerde koning heeft dit allemaal reeds voorzeggd en schreef over dit bedrieglijke volk, dat geen koning meer had:

"Het hart van deze mensen neemt een huichelachtige houding aan tegenover G'd. Zij zijn schuldig en moeten boeten. G'd zal hun heidense altaren verwoesten en hun gewijde stenen vernielen. Dan zullen zij zeggen: Wij hebben de Eeuwige verlaten en nu heeft Hij ons onze koning ontnomen. Maar wat maakt het uit? We hebben hem toch niet nodig! Zij beloven dingen die zij toch niet van plan zijn te doen. Daarom zullen hun vonnissen onder hen opschieten als giftig onkruid in de voren van een akker. De bevolking van Samaria maakt zich bezorgd over het afgodsbeeld van een kalf in Beit-Aven. Het volk en de afgodspriesters rouwen en treuren

om de vergane glorie van het beeld. Maar het ding zal met hen in ballingschap meegaan naar Assyrië en als geschenk worden gegeven aan de grote koning daar. Israël zal worden uitgelachen, omdat zij op dit beeld vertrouwd en zal te schande worden gemaakt. Samaria wordt verwoest en haar koning zal verdwijnen als een stuk hout in de golven.”

Surinaams: “Den hati de bedrigi; now A feni den fowtu; A sa broko den altari, èn A sa pori den popki. Bikasi now den sa taki: Wi no abi wan kownu, bikasi wi no ben frede Masra; dan san wan kownu sa du nanga wi? Den ben taki soso wortu, èn den ben meki falsi sweri di den meki akorderi; fu dat’ede a krutu disi de opo leki takru wiwiri na mindri den presi pe den diki a gron. Den suma disi libi na Samaria sa frede bikasi fu den pikin kaw fu Beit-Aven; bikasi den pipel fu den sa sari abra en, den nanga den priester fu en, disi ben prisiri fosi fu a glori fu en, bikasi a ben gowe libi en. So srefi den sa tyari en go na Assur leki wan presenti gi kownu Yereb; Efraim sa kisi syen, èn Israël sa kisi syen fu en eigi rai. Fu Samaria, den figi en kownu puru leki a skuma na tapu a watra.” (חֹשֶׁהוֹסֵהוּ Hoshea [Hosea] 10:2-7).

Ondanks de duidelijke en herhaalde waarschuwingen en oordelen bleven de Israëlieten van het tienstammenrijk halsstarrig weigeren naar de profeten van de Eeuwige te luisteren en gingen ermee door Zijn geboden te negeren en de Ba’al en andere afgoden te vereren. Zij verbrandden zelfs hun eigen kinderen op de altaren van Moloch, gebruikten toverkunst en raadpleegden de waarzeggers.

Indien zij zich daarvan bekeerd hadden en zich met de Eeuwige hadden verzoend, dan zou Hij hen uit de handen van de Assyriërs hebben bevrijd als zij hun gebed daarvoor tot Hem gericht hadden. Maar dat deden ze niet en daarom liet de Eeuwige het toe, dat Shalmaneser zijn troepen naar Israël stuurde om dit opstandig volk nu definitief te onderwerpen: “In het vierde jaar van koning Chiz’qiya [Hizkia], dat is het zevende jaar van Hoshea [Hosea], de zoon van Ela, de koning van Israël, trok Shalmaneser, de koning van Assur, op tegen Shom’ron [Samaria] en sloeg het beleg ervoor.”

Surinaams: “En a ben pasa so dati na di fu fo yari fu kownu Chiz’qiya [Hiskia], disi de di fu seibi yari fu Hoshea [Hosea], a manpikin fu Ela, a kownu fu Israël, dan Salmanassar, a kownu fu Assur ben kon na Samaria fu feti en.” (מֶלְכִים Melachim bet [2 Koningen] 18:9).

“De koning van Assur [Assyrië] trok door het gehele land, rukte op naar Shom’ron [Samaria] en belegerde het drie jaar!”

Surinaams: “Dan a kownu fu Assur ben komopo go doro a heri kondre, èn a ben feti agensi Samaria drie yari langa.” (מֶלְכִים Melachim bet [2 Koningen] 17:5).

Dit wordt zeer waarschijnlijk door de Assyrische eponiemenkroniek bevestigd, waarin geschreven staat, dat koning Shalmaneser in de jaren 727, 726 en 725 v.G.T. tegen ... ten strijde trok. Helaas is de naam niet meer leesbaar, maar gezien het feit, dat hij in 727, het jaar van zijn troonsbestijging de eerste opstand van Hoshea de kop moest indrukken en in het jaar daarop, 726, opnieuw zijn soldaten naar Israël stuurde om Hoshea te laten arresteren en daarna in 725 voor de derde keer tegen Israël optrok en de hoofdstad belegerde, kunnen we er gerust van uitgaan dat de ontbrekende naam in de Assyrische tekst Samaria was.

De val van Samaria en de ondergang van Israël (722 / 721 v.G.T.)

“In het negende jaar van Hoshea nam de koning van Assur [Assyrië] Shom’ron [Samaria] in; hij voerde Israël in ballingschap naar Assur en deed hen wonen in Chalach, aan de Chabor, de rivier van Gozan en in de steden der Meden.”

Surinaams: “Na di fu neigi yari fu Hosea, a kownu fu Assur ben wini Samaria, èn a ben tyari Israël gowe leki srafu na Assur, èn a ben meki den libi na ini Chalach, èn na ini Chabor, na sei a liba fu Gozan, èn na ini den foto fu den Media suma.” (מֶלְכִים Melachim bet [2 Koningen] 17:6).

“Men nam het in na verloop van drie jaren; in het zesde jaar van Chiz’qiya, dat is het negende jaar van Hoshea, de koning van Israël, werd Shom’ron [Samaria] ingenomen. De koning van Assur voerde Israël in ballingschap naar Assur en bracht hen naar Chalach, Chabor, de rivier van Gozan en de steden der Meden omdat zij niet hadden geluisterd naar de Eeuwige, hun G’d, maar Zijn verbond hadden overtreden: al wat Hij aan Moshe [Mozes], de knecht van de Eeuwige had geboden; zij hadden er niet naar geluisterd en het niet gedaan.”

Surinaams: *“Na baka dri yari, a ben wini en; na di fu siksi yari fu Hizkia, èn na di fu neigi yari fu Hosea, a kownu fu Israël, a ben wini Samaria. En a kownu fu Assur ben tyari Israël gowe na Assur, èn a ben tyari den go na Chalach nanga Chabor, na sei a liba fu Gozan, nanga den foto fu den Media suma, bikasi den no ben arki na a sten fu Masra den Gado, ma den ben broko En akkordeni, nanga alasani disi Moshe [Moses], a dinani fu Masra ben komanderi den, èn den no ben wani yere den efu du den.”* (מלכים ב [2 Koningen] 18:10-12).

Eind 722 v.G.T. veroverden de Assyrische troepen het noordelijke koninkrijk Israël en werd ook de hoofdstad Samaria ingenomen. Lange tijd was het onduidelijk, of Shalmaneser V zelf de veroveraar was of zijn opvolger Sargon II, in het Akkadisch Šarru-kīn geheten. Men ging ervan uit, dat hij de inname van Samaria waarschijnlijk niet meer mee maakte omdat hij volgens sommige bronnen nog tijdens het beleg het slachtoffer werd van een moordaanslag. In de laatste decemberdagen van het jaar 722 v.G.T. is Shalmaneser gestorven.

Inmiddels is gebleken, dat Sargon II helemaal geen veldtochten in het westen gevoerd had gedurende zijn eerste twee regeringsjaren 722 en 721 v.G.T. en ook een Babylonische kroniek verklaart nadrukkelijk, dat Shalmaneser de stad Šamara'in [Shom'ron ofwel Samaria] verwoestte. Het is dus zonder meer mogelijk, dat de stad weliswaar nog bij het leven van Shalmaneser werd ingenomen, maar dat het plunderen van de stad en het deporteren van de bevolking door zijn opvolger is uitgevoerd.

Hoe dit ook zij, Sargon II, de nieuwe koning, heeft de verovering van Samaria in zijn annalen, die in Dur Šarru-kīn gevonden zijn, aan zichzelf toegeschreven. In de z.g. 'Kalah-Prisma' schrijft Sargon II, dat de inwoners van Samaria wrok koesterden tegen zijn koninklijke voorganger en, om geen onderwerping te betuigen en geen tribuut te betalen, oorlog voerden.

Verder schreef hij, dat hij in de kracht van zijn goden tegen hen gevochten heeft en 27.280 inwoners naast strijdwagen en de godenbeelden op die zij vertrouwden, buitgemaakt heeft. 200 strijdwagens bestemde hij voor zijn eigen koninklijk leger en de resterende mensen voerde hij in ballingschap weg. In ruil daarvoor werden in Israël door hem mensen uit andere landen gevestigd, die door de Assyriërs veroverd waren.

In dezelfde periode waarin Shalmaneser V stierf en door Sargon II werd opgevolgd, eind 722 en begin 721 v.G.T., stierf ook de Kushitische farao Piye na een regeringstijd van ongeveer drieëndertig jaar. Zijn jongere broer Shabaka volgde hem op de troon van Kush, heroverde Egypte in februari 720 v.G.T. aan het begin van zijn tweede regeringsjaar en werd daarmee de derde farao van de 25ste dynastie van een herenigd Egypte. Maar daarover ga ik het de volgende keer hebben.

Met het oog op hetgeen Israël is overkomen wil ik ook het tweede deel van deze studiereeks afsluiten met de tekst, waarmee ook het eerste deel eindigde:

“Vertrouw niet op mensen met macht, op een sterveling bij wie geen redding is. Stokt zijn adem, hij keert terug tot de aarde, op die dag gaat hij met zijn plannen ten onder. Gelukkig wie de G'd van Ya'aqov tot hulp heeft, wie zijn hoop vestigt op de Eeuwige, zijn G'd, die hemel en aarde heeft gemaakt, de zee en alles wat daar leeft, Hij die trouw is tot in eeuwigheid!”

Surinaams: *“No poti fertrow na tapu den fesiman, efu na tapu a pikin fu libisuma, pe yepi no de. Te en bro de tapu, a de drai go baka na a gron; tapu a dei dati, en prakseri no de moro. A suma disi abi a Gado fu Yakob leki en yepiman de breiti; en howpu de na tapu Masra en Gado, disi ben meki heimel nanga grontapu, a se nanga alasani disi de na ini; disi hori wortu fu tēgo!”* (תהלים Tehilim [Psalmen] 146:3-6). Amen!

Werner Stauder